

GIA HUẤN CA

Nguyễn Trãi

Lời Mở Đầu

1. Đặt quyển sách, vắt tay nằm nghỉ,
Hễ làm người dạy kỹ thì nên,
Phấn son cũng phải bút nghiên,
Cũng nhân tâm ấy há thiên lý nào.

Dạy Vợ Con

5. Nhân thông thả lựa vắn quốc ngữ,
Làm bài ca dạy vợ nhủ con:

Lời ăn nết ở cho khôn,
Chớ nên đa quá, đa ngôn chút nào!
Ăn mặc chớ mỹ miều chải chuốt,

10. Hình dung đừng ve vuốt ngấm trông,
Một vừa hai phải thì xong,

Giọt dài giọt ngắn cũng không ra gì?
Khi đứng ngồi chừ hề lơ lửng,

Tiếng nhục nhằn nữa nặng đến mình,

15. Hạt mưa chút phận lênh đênh,
Tắm son tạc lấy chữ trình làm đầu.

Kìa mấy kẻ lâu lâu tiết ngọc,
Đem sắc danh nguyện lúc lửa châm,

Con hiền cha mẹ an tâm,

20. Một nhà khen ngợi, nghìn năm bia truyền.

Nợ những kẻ nước nguyên non hẹn,
Thấy mùi hoa bướm ghê, ong chào,
Miệng đời dê diều biết bao,

Đông ra quốc pháp, nhục vào gia thanh.

25. Đem người trước lấy mình ngắm lại,

Khôn ba năm đừng đại một giờ,

Đua chi chén rượu câu thơ,

Thuốc lào ngọt nhạt, nước cờ thấp cao.

Đám dôi mở ra vào sẵn sóc,

30. Lại bài phu, tam cúc, đánh đình,

Đố mười, chẵn lẻ, đố kinh,

Tổ tôm, kiêu chắn, sấm quanh tứ chiều.

Đi đứng đần, chớ điều vùng vẫy,

Khi tối tắm đèn phải phân minh,

35. Hoặc khi hội hát linh đình,

Được lời dạy đến thì mình hãy ra.

Ra phải có mẹ già em nhỏ,

Đừng đánh đàn, đánh lũ không hay,

Nói đừng chau mặt, chau mày,

40. Nghe ra ngậm đắng nuốt cay hay nào!

Của tần tiện, chắt chiu hàn gấm,

Khách buôn tàu chưa hẳn nơi đây !

Cũng đừng vắt nước cổ chày,

Tiếp tân tế lễ là ngày nên hoang.

45. Ăn ở chớ lòng mang khoảnh khắc,

Mua bán đừng điêu trác đong đưa,

Mua đừng ráo riết quá lừa,

Bán đừng bo xiết, ích ta hại người.

Chớ tắt mắt của người kém cỏi,

50. Đừng đảo điên có nói làm không,

Giàu sang cũng chớ khoe nông,

Miễn mình ám phận chớ lòng khinh ai.

Khó khăn chớ vật nài oán hối,

Hết bã rồi tới buổi thái lai,

55. Cầm cân, tạo hóa đổi đời,

Giàu ba họ, khó ba đòi mấy ai?
Đừng học cách tham lời đặt lãi,
Lợi kẻ cho thì hại kẻ vay,
Dễ dàng nợ phải lay nhay,
60. Đến đầu đũa quá, e cay đắng nhiều.
Hoặc lỡ thiếu phải điều lĩnh tạm,
Dù ít nhiều liệu sớm tính xong,
Chẳng nên mê mẩn hơi đồng,
Qua lần cho khỏi thì lòng mới nguôi.
65. Thói mách lẻo, ngồi rồi bỏ hết,
Hễ điều gì nói ít mới hay,
Lân la giắt rợ, giắt rây,
Đã hư công việc, lại dày tiếng tăm.
Việc chợ búa chăm chăm chúí chúí,
70. Buổi bán xong liệu vội ra về,
Cửa nhà trăm việc sớm khuya,
Thu va thu vén mọi bề mới xong.
Phòng những kẻ có lòng gian vặt,
Nhỡ xảy ra một mất mười ngờ,
75. Tiếc thềm đứng ngẩn, ngồi ngờ,
Đau buồn thôi lại đổ cho tại trời.
Từ chốn ở, nơi ngồi thay thầy,
Rác ngập đường nhìn vậy chan chan,
Ai vào rác ngập ước chân,
80. Bát mâm toi tả chiếu chẵn đầy giường.
Tuy khó rách, giữ gìn thơm sạch,
Có hay gì chiếu lệch bụi nhơ,
Đồ ăn thức nấu cho vừa,
Thường thường giữ lấy muối dưa ngon lành.
85. Nghề bánh trái chiều thanh vẻ lịch,
Cũng học dần thói cách người ta,

Vá may giữ nếp đàn bà,
Mũi kim nhỏ nhọn mới là nữ công.
Thửa tại gia phải tòng phụ giáo,
90. Khi lấy chồng giữ đạo chính chuyên,
Lại là hiếu với tổ tiên,
Những ngày giỗ tết không nên vắng nhà.
Đồ cúng cấp hương trà tinh khiết,
Theo lễ nghi khấp nép, khoan thai,
95. Ăn nhiều ăn ít cho rồi,
Nhớ điều ghẻ lạnh lẽ thôi lại về.

Với Cha Mẹ

Dù nội, ngoại hai bề cũng vậy,
Đừng tránh hanh bên ấy, bên này,
Cù lao đội đức cao dày,
100. Phải lo hiếu kính đêm ngày khăng khăng.
Bồi thương đến mới năng mắng quở,
Muốn cho ta sáng sửa hơn người,
Ân cần kẽ tóc, chân tơ,
Tấm lòng chếp để mấy lời tạc ghi.
105. Đừng nặng nhẹ, tiếng chì tiếng bác,
Đừng vùng vằng mặt vực, mặt lưng,
Có thì sớm tiến trưa dâng,
Cơm ngon canh ngọt cho bằng chị em.
Dù chẳng có thì yên một phận,
110. Người trên ta há giận ta sao!
Hoặc khi lầm lỗi điều nào,
Đánh đặng cửa trước, chạy vào cửa sau.
Khi ấm lạnh ta hầu coi sóc,
Xem cháo cơm, thang thuốc mọi bề,

115. Ra vào thăm hỏi từng khi,
Người đà vô sự, ta thì an tâm.
Việc báo hiếu phải chăm chữ hiếu,
Kiệm hay phong cũng liệu tùy nơi,
Đừng điều tranh cạnh chia bai,
120. Xấu trong làng nước, để cười mai sau.

Với Chồng

Đạo vợ chồng tình sâu nghĩa ái,
Lại chẳng nên mặt tái, mày tằm,
Chuyện đâu bỏ đẩy cho êm,
Đừng đem bên ấy về gièm bên ta.
125. Sách có chữ "nhập gia vãn hứy",
Khi nói năng phải kỹ kiêng khem,
Dịu dàng tiếng thuận lời mềm,
Cứ lời chồng dạy mới yên cửa nhà.
Chớ nên cậy mình ta tài sắc,
130. Chồng nói ra nhiếc móc chê khen.
Nói càn như ở bậc trên,
Thường khi động đến tổ tiên quá lời.
Cơn giận đến, sự đòi ngang ngựa,
Dở dối ra nát cửa tan nhà,
135. Chữ "tùy" là phận đàn bà,
Nhu mì để dạ, chua ngoa gác ngoài.
Dù lỗi phận gặp người tửu sắc,
Hay gặp người cờ bạc lưu liên,
Nhỏ to tiếng dịu lời êm,
140. Dần dà uốn mãi may mềm được chăng !
Phải chồng ngược, cần răng chịu khổ,